

Toszek/Tost, 10 maja 2025 r.

Przemówienie podczas uroczystości upamiętnienia ofiar obozu NKWD w Toszku

Szanowni Państwo,

Dzisiaj spotykamy się, aby oddać hołd ofiarom dramatycznych wydarzeń, które rozegrały się na terenie obozu NKWD w Toszku. Dzisiejsza uroczystość ma szczególne znaczenie, ponieważ w tym roku przypada 80. rocznica zakończenia II wojny światowej oraz mającej miejsce po jej zakończeniu Tragedii Niemców na Wschodzie.

Toszek był miejscem niewyobrażalnego cierpienia tysięcy niewinnych osób. W 1945 roku, w obozie funkcjonującym od maja do listopada, osadzono około 4600 cywilów. Ponad 3300 z nich straciło życie. Większość więźniów pochodziła z Saksonii, Brandenburgii, Śląska oraz Czech. Transportowano ich bydlęcymi wagonami w nieludzkich warunkach, co już podczas drogi przyczyniło się do śmierci wielu z nich. Na miejscu czekały ich prace fizyczne bez jakichkolwiek narzędzi, a także nieustanne akty przemocy i tortur od wyczerpującej pracy, przez brutalne pobicia pałkami i gumowymi wężami wypełnionymi piaskiem, po zmuszanie do połykania żywych zwierząt. Ci, którzy zginęli, grzebani byli w zbiorowych grobach na obrzeżach miasta. Warunki panujące w obozie oraz brutalność strażników doprowadziły do śmierci około trzech tysięcy osób. Kolejne setki zmarły niedługo po opuszczeniu tego miejsca, wycieńczone i schorowane.

Takich miejsc jak Toszek było wiele. Miejsc, w których rozgrywała się ludzka tragedia na niewyobrażalną skalę. Tragedia roku 1945 to nie tylko osadzanie niewinnych cywilów w obozach – mężczyzn, kobiet, dzieci oraz osób starszych, ale także deportacje, przemoc, gwałty i mordy.

Do tego dramatu doszła późniejsza walka kulturowa z niemieckością, która była prowadzona aż do przełomu 1989/1990 roku. Usuwano wszelkie ślady tego co niemieckie. Zakazywano używania języka niemieckiego, zmieniano ludziom imiona i nazwiska, eliminowano kulturę i tłumiono tożsamość. Ta walka, a także strach przed kolejnymi represjami odcisnęła głębokie piętno na ludziach. Efektem było trwające wiele lat milczenie.

Tym bardziej cieszy fakt, że właśnie w 80. rocznicę tych dramatycznych wydarzeń Sejmiki Województwa Śląskiego i Opolskiego przyjęły uchwały ogłaszające ten rok Rokiem Tragedii Górnośląskiej. Również Senat i Sejm Rzeczypospolitej Polskiej przyjęły uchwały okolicznościowe, oddając tym to sposobem należny hołd ofiarom. Do tej grupy przyłączyły się również liczne gminy z województwa opolskiego oraz śląskiego.

Kiedy dziś wspominamy te dramatyczne chwile, nie możemy pozostać wobec tych wydarzeń obojętni. Toszek jest symbolem cierpienia i okrucieństwa, ale także miejscem skłaniającym do refleksji. Pokazuje nam bowiem, że należy dążyć do tego, aby podobne tragedie nigdy się już nie powtórzyły.

Dziękujemy za Państwa przybycie.

Rafał Bartek